

Juridik för ”hybridkriget”

av Björn Körlof

Résumé

In a previous article¹ the writer criticized the mixture of laws and rules with regard to wartime conditions, wartime preparedness and peacetime crisis situations. This article deals with the legal problems arising from new types of aggression, which often falls outside the definition of war in international law, (i.e. “hybrid war” with features that have been seen in the conflict in Ukraine). The sharp legal line drawn between peace and war in international law is now often blurred by aggressive activities short of formal war. Those conditions, developing under formally peacetime laws, very often require legal means similar to those needed in wartime. The peacetime rules are often far too weak and circumscribed with restrictions that impede the authorities in dealing with the aggression. The writer discusses two principal ways of handling this legal problem. One is to extend the peacetime legislation for crisis so that it encompasses most of the situations following “hybrid warfare” and widen the means that the authorities can use in order to deal with them. Another is to broaden the legislation intended for war so that parts of it can be put to use also in peacetime if this seems necessary. There are of course also possibilities to find legal forms in between those principally described. The writer contends that it is necessary to investigate this legal problem as soon as possible and modernize the legislation so that the “hybrid war” can be dealt with within solid and distinct legal forms.

I EN TIDIGARE artikel i Akademiens tidskrift² har jag sökt beskriva det nuvarande rättsläget vad gäller totalförsvar (militärt och civilt försvar) och krisberedskap. Jag kritiserade där bl a den blandning av regler i olika författningar som nu gjorts vad avser förhållanden som avser fred (krisberedskap) och sådana förhållanden som avser höjd beredskap och krig. Två av mina argument för att tydligt hålla de båda rättsområdena isär (förutom begriplighet och pedagogik) har dels konstitutionell, dels folkrättslig grund.

Den konstitutionella frågan om hur riket ska styras under höjd beredskap och krig avhandlas i 15 kap RF och till dessa regler anknyter flera lagar som ger förutsättningar för mycket långtgående ingrepp i den svenska förvaltningsmodellen och myndigheter-

nas ansvarsområden, liksom också i enskildas fri- och rättigheter (t ex vad gäller plikt, förfogande, undanförsel och förstöring etc.). När dessa regler kommenterats i olika tidigare offentliga utredningar som haft att föreslå rättsregler för kris och krig har flera gånger understrukits att det endast är sådana förhållanden som framkallas av krig eller krigsfara som kan berättiga till långtgående avsteg från det som vår konstitution normalt stadgar ska gälla. Bakgrunden till att dessa avsteg bedömts berättigade är att det är rikets suveränitet och integritet som hotas, något som inte med samma tydlighet gör sig gällande under sådana förhållanden som i lagstiftningen brukar kallas kris (eller svåra påfrestningar). Detta utgör ett viktigt skäl till att hålla regler för krig och regler för fred tydligt isär.

Den folkrättsliga frågan har likaså en avsevärd betydelse. Folkrättens regelverk för krig, som är av stor betydelse att upprätthålla med stor tydlighet och kraft, måste med motsvarande tydlighet också återspeglas i vårt eget rättsegelverk som avser sådana förhållanden. Det finns således ett viktigt samband mellan folkrätt för krig och våra egna regler för höjd beredskap och krig. Oklarhet om innebörden av dessa rättsliga gränslinjer kan vara förödande både för oss själva internt i landet, men inte minst också i förhållande till främmande makt som kan ta varje mer eller mindre ”vacklande hållning” till folkrätten till intäkt för ett agerande som innebär att denna makt anser sig ha rätt att själv underlåta att respektera dem.

Folkrätt och ”hybridkriget”

Om det således av många olika skäl är angeläget att i vår rättsliga ordning hålla en rågång tydlig mellan fred och krig, uppstår likväl en mycket problematisk frågeställning som hänger samman med den nya hotbild som inte minst försvarsberedningen beskriver i sin rapport våren 2014.³ Den beskriver den aggression som Ryssland bedriver mot Ukraina.⁴

Hotbilden benämns i det följande ”hybridkrig”. Även om detta begrepp alls inte är entydigt och ibland används delvis synonymt med uttrycket ”sjätte generationens krigföring” och ibland även ”destabiliseringspolitik”, använder jag det i det följande som ett samlingsnamn på ett antagonistiskt beteendemönster som från en stat riktar sig mot en annan stat och hotar den senare statens integritet och suveränitet, utan att denna antagonism tar sig formen av regelrätt militärt krig.⁵

Situationen med ”hybridkrig” kan vara mycket kortvarig i tiden, men också mycket långvarig och växla mellan stegrad spän-

ning och avtagande och låg spänning. Hotens karaktär kan vara av mycket olika karaktär och växla mellan cyberangrepp från ”okänd” antagonist, påverkanskampanjer, ekonomiska sanktioner, spärrad eller blockerad passage genom viktiga farleder, störda försörjningstransporter, olika former av stöd till separatistiska organisationer, kränkningar och provokationer längs en gräns, sabotage, terrorangrepp, kidnappningar av militär och polisär personal etc.⁶ Sådana växlande, spänningstillstånd och aggressionsformer kan den antagonistiske motparten i hög grad själv och mycket planerat och målmedvetet vilja ”reglera”, i syfte att trötta ut, dränera den angripne på resurser och förstöra hans ekonomi, undergräva befolkningens sammanhållning och motståndanda, störa eller ”förgifta” den angripnes relationer med vänligt sinnade makter, frysa ett tillstånd som från politiska utgångspunkter kan te sig önskvärt (befästa en *fait-accompli-situation* t ex), eller lugna ner därför att motståndet från omvärlden ter sig för stort under en viss period etc.

”Hybridkriget” kan från många utgångspunkter te sig attraktivt för en auktoritär och hänsynslös maktspelare som håller olika statliga och andra maktmedel (t ex medier) i ett fast politiskt grepp och inte berörs av omvärldsreaktioner av diplomatisk eller muntlig karaktär. Det är förhållandevis ekonomiskt ”billigt” jämfört med ett storskaligt väpnat angrepp. Det inrymmer för denne maktspelare mindre politiska risker både i förhållande till den egna befolkningen, men även i förhållande till omvärlden, än ett traditionellt väpnat angrepp. Det kan t o m te sig som en säkrare form för att nå de politiska övergripande målen än det genuina väpnade angreppet; inte minst i Europa där riskerna för eskalering till kärnvapennivå är påtagliga vid mer omfattande väpnade angrepp som rör väsentliga intressen.

En annan stor fördel för den mer hänsynslöse aktören är att hybridkriget till stora delar är oreglerat i folkrätten och att det därför kan bedrivas i former som gör den antagonistiske aktören ”politiskt oskyldig” och t o m kan få denne att genom dubbel-spel och dolt agerande i olika sammanhang framstå som fredsivrande och återhållande på en konflikt.

Den ryska aggressionen mot Ukraina bjuder på en flora av handlingar och beteendemönster som till delar är att se som uppenbara krigshandlingar (t ex innästling av egna soldater och stöd med vapen till dem och separatister), men i många avseenden inte är det (i vart fall enligt ett mer formellt folkrättsligt betraktelsesätt).⁷

Det finns tecken som tyder på att vissa former av ”hybridkrig” redan pågår mot oss, t ex inom ramen för begreppet ”påverkanskampanjer” och psykologisk krigföring liksom också som provocerande uppträdande under övningar och kränkningar av vårt territorium. Även IT-attacker och störningar i elsystem torde kunna räknas in i dessa aktiviteter. Det är också tydligt att de baltiska staterna sedan lång tid i hög grad anser sig vara utsatta för olika former av sådan krigföring.

Skulle en sådan aggressionsform riktas mot oss i mer utstuderad och större omfattning måste inte enbart Försvarsmakten utan en lång rad civila myndigheter vara förberedda på att effektivt kunna möta denna form inom ramen för en legal struktur och inte tvingas till att ”hitta på” regler i en allvarlig situation. Det innebär emellertid att den i rättsordningen strikta uppdelning mellan fred och krig som jag tidigare förordat bör ske genom att reglerna hålls åtskilda i olika författningar (en uppdelning som principiellt också råder när de enskilda reglerna granskas), också måste medge rättsliga former i fredstid som gör det möjligt att kun-

na möta hot av den karaktär som ryms inom ramen för ”hybridkriget”. Frågan som diskuteras i denna artikel gäller således om den gängse lagstiftningen för ”krisen” (den svåra påfrestningen) är tillräcklig för att hantera det jag sammanfattningsvis beskrivit ovan och kallar ”hybridkriget”.

Folkrätten och ”hybridkriget”

Folkrättens tradition vad gäller dess regler för krig (numera används om traditionellt krig oftast begreppet ”väpnad konflikt”) har sitt ursprung i en föreställning om krig som inrymmer viktiga karakteristika. Här är inte platsen att utförligt redovisa folkrättsreglerna avseende krig. Det som är viktigt här är att dessa regler i flera avseenden inte beaktar ”hybridkrigets” karaktär. Folkrättsreglerna kan starkt förkortat sammanfattas på följande sätt.

- Krig utkämpas mellan stater som är ansvariga för de krigshandlingar som kriget för med sig. Staterna har i folkrätten rättslig status som ska respekteras av de krigförande parterna och omvärldens stater, som kan vara neutrala, icke-krigförande eller deltagare i kriget.
- Kriget utkämpas mellan staternas väpnade styrkor, de s k krigförande staterna, som innefattar inte enbart reguljära stridskrafter utan alla dem som bär vapen och uniformer vilka tydligt utmärker deras tillhörighet till viss stat som följer krigets lagar och som därmed ger dem status som kombattanter.
- Kriget ska så långt möjligt undvika att beröra civil verksamhet och civilbefolkning som inte i olika avseenden tydligt kan kopplas till militär verksamhet och stöd till kriget.

- Kriget utkämpas med beaktande av de erkända territoriella gränser som rådde före den väpnade konflikten. Det innebär att befolkning och egendom som genom krigshandlingarna fallit i den ena krigförande partens händer på den andra statens territorium, har rätt till olika former av skydd som den besättande parten ska beakta.
- Kriget får endast utkämpas med sådana vapen och stridsmedel i övrigt som är godkända i folkrätten.

Även om de flesta krig under det gångna århundradet inte utkämpats så strikt enligt folkrättens regler som denna karakteristik ger uttryck åt, finns det faktorer som ändå gör att de flesta stater har en benägenhet att i stort ändå vilja tillämpa dessa regler. En av dessa viktiga faktorer är den s k självavskräckningsfaktorn, d v s risken för att den som bryter mot reglerna kommer att se också motståndaren göra det, något som ofta uppfattas som negativt sett i stort. Men även det faktum att de flesta reguljära stridskrafterns soldater och officerare undergår utbildning i grundläggande regler inom folkrätten gör att det åtminstone som en grundfaktor finns en benägenhet att följa de regler man blivit lärd att följa.

Skulle man i vår rättsordning välja vägen att rättsligt sett inte göra en strikt åtskillnad mellan krig och fred finns det en påtaglig risk att det rättsligt sett uppluckrade eller porösa området, som då även kan bli osäkert och oklart, kan utnyttjas av en antagonist för att bedriva hybridkrig utan att det säkert kan sägas att det är ett de-facto-krig som pågår och krävas att antagonisten och dennes soldater och officerare ställas till svars för olika handlingar.

Situationen i Ukraina har naturligtvis lett till att Rysslands agerande av Ukraina förts upp som en fråga i FN och därmed blir före-

mål för debatt i detta forum. Men en viktig fråga att beakta är att varje gång frågan tenderar att hamna i säkerhetsrådet och därmed bli föremål för ett möjligt beslut om ingripande från FN:s sida, kan Ryssland blockera eventuella FN-aktioner genom sitt veto. Den lilla staten är således varje gång den hamnar i en konflikt med en stormakt som sitter i säkerhetsrådet utlämnad åt sitt öde om stormakten genom veto blockerar FN:s möjligheter att verka och den själv saknar annat säkerhetspolitiskt eller militärt stöd.

På motsvarande sätt är även Nato till stora delar bundet av Nato-stadgans formuleringar om väpnat angrepp för att kunna komma till verkan. Det gäller naturligtvis i än högre grad i förhållande till en icke-medlemsstat, även om en sådan skulle ha en nära samverkan med Nato.

Det är i förhållande till folkrätten och det internationella systemet för säkerhet således mycket tydligt att vi själva måste ta på oss uppgiften att med klarhet och förmåga möta hotet om "hybridkrig".

Men en viktig aspekt av internationell samverkan mot olika former av hybridkrig är att genom olika observationer, dokumentation etc ge transparens åt de olika hybridkrigsaktiviteterna och låta all relevant information som framkommer få så stor spridning i internationella medier som möjligt. Här gäller det också att intensivt delta i "samtalen" i sociala medier och arbeta med att möta desinformation och propaganda.

En särskilt viktig aspekt av denna förmåga att resolut kunna möta hybridkrigsaktiviteter från en antagonist, och inte tillåta dem att få nämnvärd verkan i samhället, är att den högst påtagligt höjer totalförsvarets tröskeleffekt. Kan samhället tydligt avvisa och avvärja varje form av hybridkrigsinsatser från en antagonist behåller det sin styrka och motståndsvilja inför ett mer öppet och omfattande militärt insatt angrepp.

Denna tröskel kan vara det avgörande inslaget i motståndarens bedömning av om det är rimligt att genomföra en större militär insats. Förmågan att möta hybridkriget måste därför ha en klar och tydlig rättslig grund som ger myndigheterna mandat att med kraft och snabbhet agera vid hybridkrigsaktiviteter, något som i hög grad bidrar till denna tröskeleffekt.⁸

Hur ska ”hybridkriget” hanteras rent rättsligt?

Den problematik, som i vårt land tidigare benämndes ”gråzonsproblemet” (många centrala ledningsövningar och övningar med högsta ledningen inriktades på att belysa beslutsfattning under ett förlopp som småningom ledde fram till höjd beredskap och krig) behandlade delvis denna frågeställning. Den handlar om hur rättsordningen, beredskapssystemet och våra myndigheter ska bemästra situationer som närmar sig tydlig väpnad konflikt med tydligt identifierad främmande makt, men som ännu inte fått sådana former att det med säkerhet är krig vi befinner oss i.

Denna problematik är dock inte liktydig med den situation som ”hybridkriget” ger upphov till, främst därför att den äldre situationen så tydligt präglades av dikotomin krig (d v s militärt väpnat angrepp) eller inte krig (d v s i princip fred), liksom också oftast av att angräparen var känd.

Situationen med ”gråzon” ägde således ofta rum i rättslägen som inte nödvändigtvis innebär att beredskapen för krig skärpts eller nått sin högsta nivå, utan att vi istället befann oss i växlande beredskapslägen därför att regeringen tvingades höja och sänka beredskapen beroende på hur krigshotet växlade och hur vår regering bedömde hotläget. Ofta gjordes jämförelser med den säkerhetspolitiska situation Sverige befann sig

i när Finland anfölls hösten 1939 och när Hitler anföll och ockuperade Danmark och Norge våren 1940, då regeringen radikalt tvingades kasta om bedömningarna vad avsåg hotet mot Sverige och den militära och civila beredskapen höjdes och sänktes med relativt korta varsel.

Situationen med ”hybridkriget” är av anorlunda karaktär därför att den bygger på att det genuina väpnade angreppet och dess rättsliga tydlighet inte är det hot som står i främsta rummet. Istället kännetecknas hybridkriget av otydligheter, av växlande intensitet under olika tidsförlopp, av antagonistens insatser riktade mot olika sårbara eller ”mjuka” delar av samhället o s v.

För att söka få grepp om vilka rättsregler vi behöver för att hantera ”hybridkriget” är det viktigt att först söka få fram några viktiga karakteristiska som de grundläggande reglerna bör ha sin utgångspunkt i.

En första utgångspunkt är att det, i likhet med det ”vanliga kriget”, typiskt sett utgår från främmande makt, även om denne söker bedriva aggressionen genom ombud (s k ”war by proxy”) och förnekar och söker dölja sin egen aktiva roll.

En annan utgångspunkt är att hybridkriget typiskt sett likväl hotar vår integritet och suveränitet.

Med dessa två utgångspunkter som grund finns det principiellt sett två vägar att välja för att utforma regelverket. Den ena vägen avser en utvidgning och skärpning av det gängse fredstida krisberedskapssystemets regler så att det också inrymmer regler som kan hantera antagonistiska hot utan att beredskapen behöver höjas för ett regelrätt väpnat militärt angrepp. Den andra vägen avser att utvidga våra regler för höjd beredskap och krig så att de även kan täcka de former för ”hybridkrig” som kan förutses.

Det är naturligtvis möjligt att, med utgångspunkt i dessa principiella två vägar tän-

ka sig olika lösningar som också inrymmer rättsliga ”mellanformer”, t ex i form av ett regelsystem som s a s läggs ovanpå krisberedskapssystemet och samtidigt blir det första steget i en höjning av beredskapen som avser regelrätt krig

Det kan genast konstateras att de nämnda vägarna inrymmer såväl fördelar som nackdelar från både sakliga, rättssystematiska och pedagogiska utgångspunkter.

Ska reglerna för höjd beredskap och krig vidgas till att omfatta ”hybridkriget”?

Det skäl som talar för en lösning med ett till hybridkriget utvidgat regelverk som anknyter till regelverket för höjd beredskap och krig är att hybridkriget ofta måste anses ha till syfte att hota vår integritet och suveränitet och att bakom hybridkrigets olika ”skepnader” döljer sig en antagonistisk motståndare som är en statlig aktör. Mot denna bakgrund skulle hybridkriget falla in i en bedömning av en form av krig eller förberedelse till regelrätt väpnat angrepp och därför en tänkt utvidgad lagstiftning anknyta till nuvarande beredskapssteg i Lagen omtotalförsvaret och höjd beredskap. Utvidgningen skulle kunna tänkas utgöra ett nytt första steg i en sådan beredskapshöjning och innebära en viktig första generell reglering av hur ett hybridkrigshot ska hanteras.

Bedömningen av när detta beredskapssteg ska tas bör vid en sådan lösning rimligen ankomma på regeringen, men det innebär samtidigt en viss utvidgning av det fullmaktssområde som regeringen har fått genom 15 kap Regeringsformen och måste föregås av en grundlagsändring.

En sådan generell reglering bör nämligen leda till att även andra viktiga lagar kan

sättas i kraft om denna första beredskapsnivå anbefalls. Det kan gälla författningar som rör Försvarmakten (särskilt t ex hemvärnet), polisen, sjukvården, telekommunikationer, energiförsörjning o s v, men även författningar som gäller olika bevakningsansvariga myndigheter på central och regional nivå, t ex länsstyrelserna. Men även kommuner och landsting måste involveras i den sfär som måste vidta olika åtgärder vid en sådan höjning av beredskapen. Hur långt olika befogenhetsutvidgningar kan tänkas behövas är dock svårt att redan nu uttala sig om. Det som först faller i åtanke torde dock vara olika befogenheter för polisen enligt polislagen.

De skäl som talar emot en sådan lösning är att ett tydligt väpnat angrepp faktiskt oftast inte kan anses föreligga och att grundlagsregler för krig och folkrättsregler för krig därför inte givet kan anses tillämpliga. Det innebär nämligen att en omfattande flora av rättsregler som kan bli tillämpliga vid höjd beredskap och som ytterst kan hämta stöd i 15 kap RF kan träda i kraft. Kan krig enligt folkrätten de facto anses föreligga krävs endast detta konstaterande och att regeringen därefter beslutar om den beredskapshöjning som lagen om totalförsvaret gör möjlig.

Detta gör det tveksamt, kanske olämpligt, att vid hybridkrig med osäkert identifierad antagonist ha en så stark koppling till regler för höjd beredskap och krig som tydligt avser ett relativt öppet väpnat angrepp i folkrättslig mening och som medför möjligheter till mycket långtgående ingripanden i enskildas fri- och rättigheter m m. Det kan t ex med sådana rättsregler bli svårt att få respekt för långtgående åtgärder i förhållande till omgivande stater samt också i förhållande till inre förhållanden i vårt land där t ex långtgående polisiära ingripanden kan bli nödvändiga eventuellt i samverkan med Försvarmakten (hemvärnet).

Ska reglerna för krisberedskap (svåra påfrestningar) anpassas (vidgas) till att omfatta hybridkriget?

Den andra principiella vägen är att bygga på det regelverk som i olika avseenden och för olika samhällsområden reglerar kriser, extraordinära händelser, svåra påfrestningar etc. Det som talar för en sådan lösning är att hybridkriget då hanteras utan att alltför långtgående åtgärder vidtas med stöd av krigslagstiftning som har sitt stöd i Regeringsformens relativt unika fullmaktsbefogenheter för regering och Riksdag vid krig och krigsfall. En annan fördel är att de olika former som hybridkriget kan komma att få och som riktas mot olika delar av samhället kan hanteras med stöd av utvidgade regler inom olika lagstiftningsområden som redan hanterar olika påfrestande situationer i fred. Ytterligare en tredje fördel är att de beredskapshöjningar som säkert kan komma att krävas inom olika delar av samhället beroende på hybridkrigets karaktär, kan regleras inom varje samhällsområde för sig och inte omedelbart behöver medföra långtgående följdverkningar inom hela samhället.

En sådan rättslig lösning kräver dock en relativt omfattande rättsöversyn vad gäller centrala lagstiftningsområden som gäller polisens verksamhet, sjukvården, telekommunikationer, transporter, försvarets område (t ex hemvärnsverksamhet i samarbete med polisen) o s v.

Nackdelarna är att de olika regler som kan komma att utformas för olika samhällsområden blir dåligt synkroniserade och att myndigheter på olika nivåer får svårt att samarbeta om de inte samtidigt går in i relativt lika beredskap och kan stödja varandra med resurser som de kan förfoga över

med stöd av likartad lagstiftning. En annan nackdel är att planering för och utbildning och övningsverksamhet vad avser hantering av hybridkriget kan försvåras om inte aktörerna följer i stort sett samma grundläggande regler. Redan idag visar sig samverkanssvårigheter inom krisberedskapssystemets ram, t ex vad avser att lyfta en påfrestning eller kris till rätt nivå i ansvarssystemet.

Också på denna punkt krävs således omfattande bedömningar och en betydande eftertänksamhet innan en rättslig lösning enligt dessa linjer kan godtas.

Samverkan i EU

Det är tydligt att delar av det hybridkrig som Ryssland bedriver mot Ukraina och tydligt nog även mot de baltiska staterna i vissa avseenden har en tydlig udd riktad mot hela västvärlden. Det gäller inte minst de former den ryska påverkanskampanjen mot Västeuropa har tagit och som samtidigt bedrivs mot den egna befolkningen i Ryssland genom den kontroll av medierna som den nuvarande politiska ledningen har tagit.⁹

Vårt land kan inte ensamt hantera dessa och andra former av hybridkrig (t ex cyberkriget, terrorismen o s v) utan vi bör i första hand tillsammans med andra söka åstadkomma motverkan inom ramen för EU.

Särskilt de sofistikerade formerna av psykologisk krigsföring behöver mötas på bred front och i samverkan mellan samtliga EU-stater. Det är inte minst viktigt att den ryska befolkningen får möjligheter att ta del av mer korrekt information om händelseutvecklingar som rör det egna landet och dess relationer till omvärlden, än den som de av regimen kontrollerade nyhetsorganen förmedlar.

Sammanfattning

Det är svårt att redan nu göra en bedömning av vilken principiell linje som bör väljas med de för- och nackdelar som redovisats ovan. Likväl finns det mycket som talar för att den andra principiella linjen i första hand bör prövas. Här väger inte minst folkrättsliga aspekter in liksom också tveksamhet till att göra en relativt kraftig befogenhetsutvidgning i regeringsformen till regeringen, trots att krig de facto ofta inte kan anses föreligga när olika former av hybridkrig kan påvisas.

En rättsöversyn bör således, enligt min mening, företas med sikte på att i första hand överväga olika former av skärpta möjligheter för olika myndigheter, på olika nivåer i samhället, att ingripa mot och stävja sådana former av hybridkrig som äger rum på svensk mark. Det är vidare av stor vikt att rikta in de myndigheter som i olika avseende stödjer statsmakterna med underrättelser så att dessa myndigheter ges ökade möjligheter att identifiera och ”avslöja” den aktör som bedriver hybridkrig mot vårt land och ge spridning åt sådana underrättelser till

omvärlden liksom också hur aktören går till väga samt – när det är möjligt – med stöd av tillförlitliga informationer föra fram kritik i EU och i FN med stöd av sådan information. Sverige bör också ta initiativ i EU till gemensamt agerande mot olika former av hybridkrigföring som riktas mot olika medlemsstater.

Avslutningsvis bör framhållas att det är tydligt att nuvarande rättsregler i olika avseenden inte är tillräckliga och heller inte lämpliga för att ge rättsligt stöd åt de olika myndigheter som i vårt land ska bekämpa hybridkrigets olika mer eller mindre dolda ”aktörer”. Utvecklingen har således påtagligt sprungit förbi den lagstiftning vårt land har inom detta område.

Statsmakterna kan alltså inte vänta med att vidta nödvändiga åtgärder vad gäller rättsregler för att möta hybridkriget. Den översyn av hela detta rättsområde som försvarsberedningen efterlyste i sitt betänkande från våren 2014 bör således nu snabbt komma igång.

Författaren är f d generaldirektör och ledamot av KKrVA.

Noter

1. *KKrVAHT*, 1. häftet 2015.
2. *Ibid*, s 107-124.
3. Se ”Försvaret av Sverige. Starkare försvar för en osäker tid”, Försvarsdepartementet Ds 2014:20, s 28-34 där inte minst cyberhotet beskrivs.
4. *Ibid*, s 14-19.
5. En översiktlig genomgång av begreppsstrukturen vad avser olika inslag i modern krigföring görs i FOI studien *Inslag i modern krigföring – konsekvenser för civilt försvar*, FOI Memo 5090, 2014-10-14. I denna hänvisas bl a till en utomordentligt god beskrivning av ”hybridkriget” i UK MoD Development Concepts and Doctrine Center (DCDC), ”Future Character of Conflict, 2010.
6. En del av de typiska inslagen i dessa former av hybridkrig beskrivs i en rapport av Jakob Ljungman med titeln ”Rysk psykologisk krigföring i Lettland”, Stockholm Free World Forum, februari 2015.
7. För en analys av Ukrainakonflikten från ett folkrättsligt perspektiv vad avser främst frågan om krig eller ej, se FOI Memo 5075, september 2014, *What is War? Ukraine and the legal definition of war* av Carina Lamont.
8. Tröskelperspektivet lyfts fram i FOI rapporten *Vill du ha fred rusta för krig. Perspektiv på en svensk tröskel*, FOI –R-4047-SE, februari 2015, s 40-45.
9. En mycket intressant studie av det ryska synsättet på omvärlden, inte minst med avseende på småstaterna som gränsar till Ryssland i Europa (ett synsätt som även i hög grad berör Sverige) görs i den finska studien *The Development of Russian Military Policy and Finland*, National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Helsingfors, Series 2: Research Reports No 49, Helsingfors 2013.